

дорозі до міста на навчання, що підтверджує значимість місьця проживання у ментальному образі міста.

Відсутність важливих, на думку міської влади та туристів, об'єктів і пам'яток міста на ментальних картах учнів може означати, що знання про просторову структуру міста та цікаві місця, які розташовані далі, ніж історичний центр, є незначними. На картах не були зображені такі популярні місця як міський музей, вистава приморської вузькоколійки, музей та галерея "Високі ворота", водоспад на Редзі чи Японський парк. Причиною відсутності цих місць на картах може бути низька обізнаність про їх існування або вік, який обмежує респондентів і не спонукає цікавитися такими місцями, що на думку місцевих мешканців і туристів є привабливими. Недостатність знань про місце проживання вказує на недоліки в навчанні природничих дисциплін в школі, що може бути наслідком відсутності достатньої кількості відкритих уроків навколо району проживання, способу життя та життєвого ставлення батьків та вихователів.

Література:

1. Bazan-Krzywoszańska A., Mrówczyńska M., Skiba M. 2015. *Badania percepcji mieszkańców Zielonej Góry – mapy mentalne*, (<http://doi.prz.edu.pl/>, data dostępu: 06.12.2018 r.).
2. Bodnar T. 2019. *Obraz miasta na podstawie map mentalnych uczniów szkół podstawowych Gryfic*, Uniwersytet Szczeciński (maszynopis).
3. Lynch K. 1960. *The Image of The City*, Cambridge, Cambridge Mass.
4. Nawrocki T. 2015. *Wykorzystanie map mentalnych w badaniach przestrzeni publicznych. Przykład Gliwic*, (<http://tomasz.nawrocki.us.edu.pl/>, data dostępu: 06.12.2018 r.).
5. Osóch B., Czaplińska A. 2019. *City image based on mental maps – the case study of Szczecin (Poland)*, *Miscellanea Geographica – Regional Studies on Development*.

П. Чаплінський

*Щецинський Університет, Польща,
pawel.czaplinski@usz.edu.pl*

РОЗШИРЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ МЕЖ: БАР'ЄРИ ЧИ ШАНСИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МІСТА – СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНИЙ АСПЕКТ

EXPANDING ADMINISTRATIVE BOUNDARIES: A BARRIER OR AN OPPORTUNITY FOR CITY DEVELOPMENT – A SOCIO-CULTURAL ASPECT

Характер адміністративних меж не повністю зрозумілий для самих мешканців. Можна навіть стверджувати, що адміністративна межа в багатьох випадках непомітна, особливо в таких ситуаціях як доїзди до місця роботи, отримання послуг вищого рівня. У цих випадках населення як міської, так і

приміської зони використовує спільну базу. Але чи можна говорити про специфічний «паразитизм» чи про «симбіоз» між цими двома групами?

На це питання не можна відповісти однозначно, оскільки, з одного боку, місцевий ринок праці, а також широка пропозиція послуг міста використовує збільшений попит населення з приміської зони (що слід оцінювати позитивно), з іншого боку, населення приміської зони, можливо більш конкурентоспроможне, може відтіснити жителів міста з ринку праці або визначати профіль комерційних пропозицій та послуг, включаючи сферу культури [1; 2].

Соціально-культурна неоднорідність приміської зони. Варто звернути увагу на те, що населення приміської зони не є однорідним з точки зору матеріального положення, виконуваної професії чи походження. Перша група – це «корінні» мешканці цієї території, для яких характерний порівняно нижчий рівень освіти, нижчий середній вік, а також менша купівельна спроможність й, можливо, інше світосприйняття. Друга група складається з людей, які переїхали з міст у процесі їх деурбанізації. Ця група переважно більш освічена і часто має краще матеріальне становище (хоча це не завжди в такій послідовності). Важливо, що обидві ці групи взаємодіють. Таким чином, створюється своєрідний суспільний мікс, який суттєво впливає на сільсько-міський характер приміської зони, оскільки на її території одночасно переплітаються традиційні форми землекористування, як правило, сільськогосподарські з функціями виробництва та послуг. Тому змінюється не лише характер території, але й джерело доходів для населення. Однак наслідків є набагато більше, і вони охоплюють поширення міського способу життя на сільське населення, що проявляється як з позитивного, так і негативного боку. З одного боку відбувається дифузія інформації, а з іншого ми маємо справу з явищем надмірного розкошлюбства.

Сприйняття адміністративних меж. Наведені вище приклади є очевидним свідченням відносності або проникності адміністративних меж. Більшість жителів приміської зони ідентифікують себе з містом, вказуючи, наприклад, місце свого проживання. Можливо, це результат спроби підвищити власний соціальний статус, або, як було сказано раніше, невизнання адміністративного поділу. Проте, адміністративні межі не завжди є непомітними.

Якщо в сфері культури межа між приміською зоною та містом в основному ігнорується, то в економічних питаннях не так. Це може стосуватися таких аспектів, як, наприклад, різні види податків, які зазвичай нижчі у сільській місцевості (хоча і не завжди), а також загальний рівень витрат на життя. Тому населення приміської зони, а також населення міста не особливо зацікавлені у розширенні адміністративних меж, вбачаючи явні переваги з їх існування [6; 7].

Розширення адміністративних меж міста: дилеми. Міська влада, вочевидь, зацікавлена в розширенні адміністративних меж міста через можливість збільшення чисельності його населення, що в результаті сприятиме піднесенню престижу міста чи підвищенню його рангу. Однак варто усвідомити факт, що збільшення чисельності населення міста шляхом зміщення адміністративних меж може мати короткостроковий ефект, а в

довшій часовій перспективі не принести наміченого результату. Наслідком таких дій може бути досягнення короткотермінової політичної мети, хоча її ефективність буде низькою. Якщо паралельно не відбуватиметься розбудова інфраструктури у новоприєднаних районах, і вони не стануть більш привабливими з точки зору ринку праці та нових пропозицій в комерційній сфері та послугах, то в зв'язку із збільшенням мобільності населення, мешканці приміської зони переселяться за межі зони, до нової приміської зони або до міста. Новоприєднана територія може стати соціальним «дренажем» [3].

Ще однією метою розширення меж може бути оновлення вікової структури місцевої громади (міської громади). Демографічна характеристика населення в приміській зоні, як правило, є більш сприятливою за віковою структурою. Середній вік зазвичай нижчий. Тому можна легко та порівняно не дорого покращити демографічні показники міста. Проте, слід усвідомити, що і в даному випадку – це короткостроковий захід. Природний приріст і, як наслідок, низький середній вік часто є проявом позитивних настроїв місцевої громади, яка дивиться на своє майбутнє оптимістично. Приєднання певної адміністративної одиниці до міста всупереч побажанням її населення може змінити ці настрої, оскільки, згідно з опитуваннями, такі зміни не приносять користі пересічному мешканцю. Користування перевагами агломерації так відбувається [4].

Включення нових районів в адміністративні межі міста також може впливати на ринок праці. Однак чи справді, як запевняють місцеві органи влади, ринок праці стане більш гнучким, а циркулююча міграція простішою? Наявність адміністративної межі може впливати на різницю в заробітній платі. Саме завдяки адміністративній межі люди ззовні можуть влаштуватися на роботу в місто, оскільки вартість їх працевлаштування буде нижчою для роботодавців, а отримані кошти будуть достатніми для покриття витрат на життя у сільській місцевості. Включення прилеглих районів до міста може призвести до вирівнювання витрат на проживання, а також витрат на оплату праці. Ринок праці, який потребує дешевших трудових ресурсів, змусить довозити у місто робочу силу з віддалених районів. Варто також зазначити, що ефективність циркулярної міграції багато в чому залежить від ефективності комунікаційної інфраструктури, яка, принаймні на першому етапі після приєднання, буде ґрунтуватися на існуючих домовленостях. Тому без великих інвестицій у комунікаційні рішення, включаючи міський транспорт, не буде полегшень для циркуляційної міграції, яка виникає внаслідок приєднання територій [5].

Розширення адміністративних меж міста може мати інші наслідки: призвести до сталої структури зайнятих в економічних секторах; запобігти утворенню монополій у виробництві чи сфері послуг; підтримати відносно низьке економічне навантаження за рахунок використання трудових ресурсів з приміської зони, де, як правило, демографічна структура більш сприятлива. Проте, існують сумніви. Чи вдасться переконати мешканців сільської місцевості, зазвичай молодь, в тому, що після приєднання до міста вони працюватимуть ймовірно на пенсіонерів міста? Така ситуація стосується більшості сучасних європейських міст.

В даний час міські території розширюються через відсутність вільних ділянок для інвестицій, що може значно знизити привабливість міста. Однак слід відповісти на запитання: чи нові робочі місця повинні знаходитися в адміністративних межах міста? Чи всі установи, підприємства, організації, які працюють для міста, мають знаходитись в його адміністративних межах? Це справді дуже складна проблема не лише організаційно-логістичного чи економічно-правового характеру, але й соціально-культурного. Зрештою, є численні приклади інвестицій, від яких місто отримує вигоду, хоча вони розташовані поза його адміністративними межами. Це стосується, наприклад, аеропортів, сміттєзвалищ, торгових центрів, економічних зон тощо.

Проблема вільних ділянок у місті стосується також будівництва. Але в цьому випадку можна задати питання, чи є бажані жити в місті? Чи сучасні напрями урбанізації не вказують на зворотні тенденції? Таким чином, саме ділянки приміської зони зі значно нижчим тягарем антропопресії виглядають більш привабливими. Звичайно, будівництво в містах все ще розвивається, змінюючи свій характер, набуваючи рис поляризованих пропозицій: або дуже дорогих розкішних будинків з апартаментами, або дешевших соціальних житлових комплексів. Будинки індивідуального будівництва, як правило, будуються в приміській зоні, яка стає спальною зоною для міста. Чи потрібні в такому разі нові місця для житлових інвестицій у місті?

Отже, як проводити політику на лінії місто-приміська зона? По-перше, просвіщати громадськість на теми взаємовигідних рішень. По-друге, співпрацювати. Занадто часто у діяльності міст йдеться лише про престиж, імідж, маркетинг та просування міста. Така концепція мислення не дає мешканцям вищої якості існування. По-третє, вести діалог щодо певної однорідної концепції організації простору, що формує єдину просторову систему, де адміністративна межа – це лінія, іноді досить теоретична, а іноді це – зона, яка може мати різну ширину. В основі такої просторової системи закладені свідомі чи несвідомі соціокультурні цінності, що лише підтверджує тезу про те, як важко чітко визначити межу для багатьох соціальних та культурних явищ.

Література:

1. Breitung W. 2011. Borders and the city: intra-urban boundaries in Guangzhou (China). *Quaestiones Geographicae* 30(4), 55-61.
2. Batty M. 2008. The size, scale, and shape of cities. *Science*, 319: 769-771.
3. Czapliński P., Klimczak P., Wojnicka E. 2008. Poszerzenie granic administracyjnych miasta Słupska – uwarunkowania rozwojowe i infrastrukturalno-przestrzenne, WSiIZ w Rzeszowie dla UM w Słupsku, Słupsk-Rzeszów.
4. Czapliński P., Klimczak P., Strojny A. 2008. Rzeszów – metropolia w budowie. Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju, WSiIZ w Rzeszowie dla UM w Rzeszowie, Rzeszów.
5. Czapliński P., Klimczak P., Strojny A. 2011. Poszerzenie granic administracyjnych miasta Ustka, Urząd Miasta Ustka, Akademia Pomorska w Słupsku, Słupsk-Ustka.
6. Tannier C., Thomas I., Vuidel G., Frankhauser P. 2011. A fractal approach to identifying urban boundaries. *Geographical Analysis*, 43(2): 211-227.
7. Chen Y., Wang J., Long Y., Zhang X., Liu X., Li X. 2017. *Defining Urban Boundaries by Characteristic Scales*, Cornell University.